

Základní citová vazba (attachment) a její narušení

Děti s poruchou připoutání....

- **Dítě, které si v ranném dětství, nejpozději do 2.roku života, nevytvoří citovou vazbu k pečující osobě (nemá k tomu podmínky), má později problémy vytvořit si citovou vazbu s jakoukoli osobou (s vrstevníky, přáteli, partnerem,...)**
- Platí to pro děti vyrůstající v ústavné péči, pro děti, které zažívají v rodině nezáměr rodičů, týrání a zanedbávání, ale třeba i děti, které jsou na dlouhý čas kritickém období hospitalizovány a nemají kontakt s pečující osobou
- Dá se říct, že téměř u každého dítěte, které prošlo ústavní péčí, se objeví některá z poruch připoutání
- Jak se takové dítě projevuje: dítě s poruchou připoutání používá při adaptaci na různé životní situace mnohé obranné mechanismy – patří sem:
 - vyhýbání se očnímu kontaktu
 - projevy náklonnosti k cizím osobám bez rozdílu – nediferencuje nebo naopak naprosté odmítání kontaktu
 - destruktivnost vůči sobě samému, vůči druhým dětem, vůči věcem
 - drobné krádeže
 - přílišná impulsivnost
 - problémy s přijímáním potravy (přejídání)
 - špatné vztahy s vrstevníky
 - strach bez zjevné příčiny
 - nesoustředěnost
 - předvádění se
 - neustálé mluvení

„Příznaky“ narušené citové vazby podle příručky „Adoption, Attachment and Development“

- Dotyk – dítě je přecitlivělé, nebo nedostatečně citlivé při mazlení, hlazení, koupání, lechtání
- Oční kontakt - vyhýbá se pohledu, nedívá se přímo do tváře, dívá se „skrz“
- Senzorické reakce – přecitlivělost na smyslové vjemy, např. přehnaná reakce na náhlé zvuky, pohyby nebo naopak chybějící reakce na takové vjemy
- Zvuk – přecitlivělost, nebo nedostatečná citlivost na běžné zvuky, včetně vašeho hlasu
- Pohyb – dítě je roztěkané, hyperaktivní, neustále v pohybu, nebo utlumené, zpomalené či neohrabané
- Reakce – přehnané reakce na nové podněty, změny či lidi, nebo nápadně nedostatečná reakce na nové či známé situace
- Svalové napětí – velké svalové nebo malé svalové napětí (projev např.nadměrným slintáním), nízká úroveň jemné i hrubé motoriky
- Pláč – dlouhodobý neutišitelný pláč, nebo žádný pláč v situacích, kdy jej lze normálně očekávat
- Krmení – nepřiměřené dožadování jídla, hltání, zvracení, nebo malá chuť k jídlu, nedostatečné sání nebo kousání
- Spánek – dítě lze obtížně zklidnit, je příliš dlouho bdělé, přepjatě ostražitě, nebo přehnaně dlouho spí, spánek je pro ně reakce na stres
- Dráždivost – je těžké dítě utiшит, snadno jej podráždí náhlá změna, nebo je nápadně nevšimavé k tomu, co se děje kolem
- Strach – nezvykle a přehnaně bázlivé, nebo se naopak nikoho a ničeho nebojí, nemá zábrany
- Řeč - nestálé povídání, časté opakování, nebo se naopak nesnaží mluvit a nereaguje ani na hravé pobízení (slovní hříčky apod.)
- Úzkostná reakce na cizí osobu – půjde klidně s kýmkoli, nebo se s nikým necítí dobře

Dítě s narušenou citovou vazbou v náhradní rodině

- Dítě přichází do nové rodiny s emočním zraněním (poruchou attachmentu, citovou deprivací). Tyto potíže se dají zvládnout jen pochopením problémů dítěte, laskavým a trpělivým zacházením s ním a poskytnutí podpory. Důležitou úlohu v takovém případě hraje čas – dítě potřebuje dostatek času na to, aby se sžilo s novou rodinou, aby pochopilo, že rodina to s ním myslí vážně! Že je v bezpečí a že získalo domov, ne jenom další přestupní stanici na své životní cestě. Dítě si totiž (na základě své zkušenosti z biologické rodiny), kromě pocitu, že není dost dobré a hodné lásky, získává i pocit, že dospělí jsou ti, kteří ho neustále zraňují a nedá se jim věřit!
- Tento proces adaptace může být velice těžký a bolestný stejně tak pro nové rodiče, jako pro dítě. Je to období, kdy dítě zkouší svoje hranice, zkouší, jestli ho skutečně mají noví rodiče rádi, zda ho opravdu chtějí, dítě často zachází až do krajností, aby si ověřilo, jestli ho nevrátí do ústavu. Přijaté dítě často říká „nenávidím vás“ jen proto, aby z druhé strany slyšelo „my tě i tak máme rádi a patříš k nám“
- S dětmi, které trpí poruchou připoutání je třeba odborně pracovat – cílem je snazší adaptace v nové rodině, navázání citového pouta k novým rodičům a prevence následku poruchy attachmentu v dospívání, dospělosti (delikvence, osobnostní poruchy, neschopnost navázat vztah s partnerem, deprese apod.)
- Zkušenosti pěstounů s problémy přijatých dětí Soukopová, H.: Prožívat několik životů. Společnost otevřená rodina

Co může udělat rodič pro dítě s narušenou emoční vazbou v každodenním kontaktu?

1. Projevovat dítěti náklonnost fyzicky i slovně (společné jídlo, dělení se o jídlo, ukládání do postele, vyprávění pohádek, věnovat dítěti některou věc rodiče (připomínka rodiče v jeho nepřítomnosti) apod.
- 2. Každý den dělat s dítětem něco, co má rádo
- 3. Dopřát dítěti zkušenost z raného dětství, o kterou přišlo (mazlení, objímání, písničky a hry pro úplně malé děti). Hra na to „že mám 1 rok“. Podle situace někdy i rozhodovat za dítě – dá mu to pocit jistoty, může se spolehnout (v ústavu se muselo spolehnout jen na sebe)
- 4. Dítě s takovými potížemi potřebuje prostředí, kde vládne úcta, radost, jasně vyjádřená očekávání, kladené na chování dítěte. Dobrý vzorec: hranice + vcítění se, laskavost.
- 5. Vhodný čas na budování pouta je tehdy, když je dítě nemocné – je citlivější, přístupnější dotykům, péči a hlazení. Zažívá pocit odevzdanosti – ten je dobrý (v ústavu nezažilo)
- 6. Pomoci dítěti vyjádřit a zpracovat všechny pocity, jakkoli negativní a bolestivé mohou být (používat empatické výroky, např. „kdyby mě se stalo něco podobného jako tobě, byla bych velmi smutná.“

- 6.Pomoci dítěti vyjádřit a zpracovat všechny pocity, jakkoli negativní a bolestivé mohou být (používat empatické výroky, např.“kdyby mě se stalo něco podobného jako tobě, byla bych velmi smutná.“
- 7.Pomoci dítěti poznat svoji minulost a vyjádřit pocity o svojí biologické rodině.Informace mu podat tak, aby bylo schopné je vzhledem ke svému věku pochopit. Vést dítě k pozitivním pocitům a postojům k biologické rodině („máš takové krásné oči, někdo v tvojí rodině musel takové oči mít.“)
- 8.Skvělým prostředkem k navázání pouta a vytvoření dobrého kontaktu jsou dětské masáže. Existuje dostatek publikací. Nejsou nutné odborné zkušenosti s masáží, jde hlavně o dotyk, o hlazení, o fyzický kontakt (v kojeneckém věku je nejpřirozenější formou kontaktu – období vytváření attachmentu)
- 9.Plně se hlásit jako rodič k dítěti. Je třeba mít na paměti, že připoutání náhradního rodiče je podstatně důležitější než připoutání dítěte k němu – to přijde časem.
- 10.Náhradní rodič nesmí zapomínat na sebe. Nové rodičovství je stojí mnoho sil, mnohdy přichází velmi náročné chvíle, které vyžadují velkou trpělivost a vnitřní pevnost. Je třeba mít na paměti, že náhradní rodič není zdrojem problémů dítěte. Je třeba reflektovat pocity smutku a beznaděje spojené s náhr.rodičovstvím – vhodná pomoc odborníka. Vyhledat podporu v okolí – odborníci, organizace podporující NRP, přátelé, rodina, jiné rodiny s přijatými dětmi

Děti s poruchou attachmentu v profesionální pěstounské péči

V současné době je už vědecky dokázáno, že citové přilnutí i na kratší dobu (například k přechodným pěstounům) je mnohem lepší pro vývoj dítěte než žádné (například v ústavu). Je ovšem třeba s tímto dobře pracovat, dítěti pomoci pochopit, že přechodná rodina je na kratší dobu a velmi pomáhá udržování kontaktů s původní rodinou a později také s přechodnými pěstouny.